

Marina Miladinov (uredila)

Matija Vlačić Ilirik [III]. Zbornik radova

Labin, Grad Labin, 2012., 419 stranica

Potkraj prošle godine iz tiska je izišao dugoočekivani zbornik s Trećeg međunarodnog znanstvenog skupa Matija Vlačić Ilirik, koji se održavao u Labinu 22.-24. travnja 2010. godine. Iako se nad njegovo održavanje doslovno nadvio oblak vulkana koji je upravo tih dana eruptirao na Islandu, nekim prekomorskim učesnicima onemogućujući, a nekima samo otežavajući dolazak na skup, skup se ipak održao s većinom najavljenih učesnika, na zadovoljstvo svih okupljenih, a na korist šire znanstvene zajednice koja se njime višestruko okoristila.

U odnosu na prethodna dva istoimena skupa, ovaj je rekordnim brojem učesnika (iz čak sedam zemalja) urodio i rekordnim brojem članaka (na čak četiri jezika) u zborniku. Tako zbornik sadrži dvadeset i jedan članak od dvadeset i dvoje uglavnom eminentnih znanstvenika međunarodnog ugleda, kojima valja pribrojiti poduži vrlo kvalitetan *Predgovor* urednice zbornika, Marine Miladinov. Lakše snalaženje u zborniku omogućuje mu dobra opremljenost, koja uključuje *Kazalo osobnih imena i mjesta te Popis kratica*.

Evo i kratkog pregleda sadržaja članaka. Nakon poduzetog *Predgovora* u kojemu se urednica zbornika osvrnula na stanje flacioloških istraživanja na međunarodnom planu u razdoblju od prošlog labinskog skupa o Vlačiću pa do nastanka najnovijeg zbornika, dajući potom iscrpan pregled autora i članaka koji sačinjavaju zbornik, počinje (riječima urednice) „teološko-filozofski blok“ članaka. U svom članku „Vlačićeva teološka antropologija“, Ivan Kordić (Institut za filozofiju, Zagreb) na temelju mnogih Vlačićevih tekstova rekonstruira njegovo shvaćanje grijehom „radikalno razorene čovjekove biti“, odnosno čovjekove „supstancijalne pokvarenosti“, zbog kojega je Vlačić bio teološki vrlo usamljen i prezren, i tvrdi da mu zbog intenzivnog i originalnog promišljanja čovjekove biti pripada istaknuto mjesto na području (osobito teološke) antropologije. U svom članku „Aktualnost Vlačićeve teorije interpretacije“, Jure Zovko (Hrvatski studiji, Sveučilište u Zagrebu) želi „pokazati da Vlačićeva teorija interpretacije sadrži *in nuce* temeljne odrednice suvremene hermeneutike, koja zagovara realističko-objektivni pristup tekstu i umjetničkom djelu“ (str. 49.) te tvrdi da suvremeni Krämerov zahtjev za ponovnim oslanjanjem na stariju „scijentističku“ hermeneutiku „podrazumijeva povratak koncepciji hermeneutike koju je razradio i uspješno prakticirao Matija Vlačić“ (str. 55.). U svom članku „Die Methoden in der *Clavis* von Flacius“, Zoltán Rokay (Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Budimpešta) iznosi argumente za

svoju tvrdnju „da se Vlačić, za razliku od Melanchthona, nije tek služio metoda na području teologije, nego se može doista smatrati tvorcem novovjekovne teološke metodologije“ (str. 66.). U članku „Matthias Flacius' *Glossa Compendiaria*: The Wittenberg Way of Exegesis in Its Second Generation“ (koji je kao „gostujući“ uvršten u zbornik, jer se tematski odlično uklapao u koncept zbornika, premda mu autor nije osobno prisustvovao skupu u Labinu), Robert Kolb (Concordia Seminary, St. Louis, MO, SAD) obrazlaže svoju tezu da Vlačićeva *Glossa* uz Novi zavjet pokazuje hermeneutičku orijentaciju i egzegetske vještine koje je stekao na predavanjima u Wittenbergu, a detaljno analizira i Vlačićevu metodu, „kojom je dao jedinstven i važan doprinos povijesti wittenberške egzegeze“ (str. 89.). U svom članku „Flacius und das Wort Gottes. Die Auseinandersetzung mit Kaspar Schwenckfeld“, Hans-Peter Großhans (Evangelisch-theologische Fakultät der Universität Münster, Njemačka) iznosi Vlačićevo shvaćanje Božje riječi i primjerene interpretacije Svetog pisma, koji su osobito došli do izražaja tijekom njegova spora sa Schwenckfeldom (1551.-1559.).

Postupan prelazak na „teološko-povijesni blok“ počinje sa člankom „*Wir sindt nichts den eytel sundt*: The Impact of Flacius' Theology of Original Sin on the German Territory of Mansfeld“, u kojem Robert J. Christman (Luther College, Decorah, IA, SAD) prati put i utjecaj Vlačićeva shvaćanja istočnog grijeha na teritoriju njemačkog gradića Mansfelda (s osobitim naglaskom na dane oko Nove godine 1574. godine), zbog kojega su i ugledni i skromni stanovnici grada koji su pristajali uz Vlačićevo shvaćanje bili izvrgnuti nasilju i zastrašivanju od strane Vlačićevih neprijatelja koji su na vlast u gradu došli vojnom silom. U svom članku „Flacius and the Fathers: Cross-Examining Justin and Irenaeus“, Douglas Grandon (The Church of the Risen Christ, Denver, CO, SAD) preispituje koliko su zapravo Justin i Irenej „svjedoci“ istine koju Vlačić zastupa u svom *Katalogu svjedoka istine*, smatrajući da se iz cjeline njihovih spisa može zaključiti da su se zalagali upravo za ono *protiv* čega ih je Vlačić uzeo za „svjedoke“. U svom članku „Flacius' Human Face of Doctrine: Sacred History Between Prosopography and Dogmatics“, Phillip Haberkern (Boston University, MA, SAD) promatra Jana Husa kao Vlačićevog „svjedoka istine“, pokušavajući proniknuti u Vlačićev povjesničarski *modus operandi*. U svom članku „*Sicut et hoc tempore accidisse vidimus*“. Il profilo biblico di Valdo di Lione nel *Catalogus testium veritatis* di Mattia Flacio Illirico“, Francesca Tasca Dirani (Bergamo, Italija) predstavlja Vlačićevo zanimanje za Petra Valda iz Lyona, te način na koji se njegov život i sljedbenici prikazuju u *Katalogu*. U svom članku „Die kleine Herde der 7000 – Die aufrechten Bekenner in M. Flacius' Illyricus konzeptionellen Beiträgen zur Neuformulierung der Kirchengeschichtschreibung aus protestantischer Sicht“, Vera von der Osten-Sacken (Leibniz-Institut für Europäische Geschichte, Mainz, Njemačka) prati razvoj ideje o „malom stadu istinskih ispovjedatelja“ od apologetičkog termina do razli-

kovnog kriterija. Iako već i sam naslov članka „Der Konflikt zwischen Matthias Flacius und Philipp Melancthon in der Sicht des Johannes Cochläus: *Die Schrift De Excusatione Philippi Melanthonis, Adversvs clamores Flacij Illyrici*“, Henninga P. Jürgensa (Leibniz-Institut für Europäische Geschichte, Mainz, Njemačka) prilično mnogo govori sam za sebe, bitno je naglasiti da je Cochläus bio rimokatolički teolog i polemičar, što daje dodatnu važnost proučavanju njegovog pogleda na spomenuti sukob. U svom članku „Flacius Debates the Fulda Jesuits“ Oliver K. Olson (MN, SAD) prikazuje jedan zanimljiv Vlačićev sukob s isusovcima u Fuldi, koji je prethodio planiranoj akademskoj disputaciji među njima, no zbog kojega se ona nije održala. Člankom „Die Magdeburger Zenturien – Entstehung und Arbeitstechnik eines kirchenhistorischen Unternehmens“, Harald Bollbuck (Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel, Njemačka) dodatno osvjetljuje metodologiju i proces rada na *Centurijama*, ukazujući na razvoj filološke i povijesne kritike u tom epohalnom djelu. U svom članku „Matthias Flacius and the Reformation in the Grand Duchy of Lithuania“, Dainora Pociūtė (Vilnius University, Litva) obrađuje Vlačićev utjecaj na oblikovanje polemičnog stava osnivača litavske Evangeličke crkve, Mikolaja Radziwiłła, prema papinstvu i rimokatolicizmu. U svom članku „Der heilige Mann und thewre held: Flacius' View of Luther“, Luka Ilić (Leibniz-Institut für Europäische Geschichte, Mainz, Njemačka) detaljno prikazuje odnos Vlačića prema Lutheru, osobito analizirajući predgovore koje je Vlačić pisao Lutherovim djelima koja je objavljivao.

Nakon Ilićeva članka, počinje dio zbornika koji objedinjuje članke koji nam daju širu sliku ili pak manje poznate detalje potrebne pri istraživanju Vlačićeva života ili vremena. Tako svoj prilog daju Tullio Vorano (Labin) i akademik Josip Bratulić, čiji nazivi članaka „Labin Vlačićeva doba u spisima notara Bartolomea Gervasija“ (Vorano) i „Uloga kranjskih staleža u promicanju protestantizma u Sloveniji i Hrvatskoj“ (Bratulić) govore sami za sebe. Nadalje, člankom „Matija Vlačić Ilirik Mlađi: profesor philosophiae & logicae Aristotelis i profesor praktične medicine“, Lucijan Mohorović (Labin) sažima i revidira rezultate dosadašnjih istraživanja o životu i djelu najpoznatijeg Vlačićevog sina, dok Fanika Krajnc-Vrečko (Teološka knjižnica Maribor, Slovenija) svojim člankom „Der Flacianer Matthias Klombner zwischen Kroaten und Slowenen des 16. Jahrhunderts“ javnosti približava slabo istraženog slovenskog „vlačićevca“ Matiju Klombnera.

Na samom kraju zbornika su dva dragocjena priloga referentne naravi, „Labinski znanstveni skup o Vlačiću 1970. godine“, Olje Višković (Narodni muzej Labin) te „*Flaciana* u Knjižnici HAZU u Zagrebu“, autora Alojza Jembriha (Hrvatski studiji, Sveučilište u Zagrebu) i Tamare Runjak (HAZU, Zbirka starih i rijetkih knjiga).

Iz svega navedenog očito je da su labinski međunarodni skupovi o Vlačiću sve značajnija destinacija domaćih i stranih znanstvenika koji se bave Vlačićem

i reformacijom, te da sa velikim optimizmom možemo očekivati naredni skup u Labinu najavljen za 2015. godinu, kao i napredovanje flacioloških istraživanja i umrežavanje flaciologa na međunarodnoj razini, kako se bliži 500. obljetnica Vlačićeva rođenja, 2020. godine. Tome u prilog svakako govore i dvije najave koje su se mogle čuti na nedavnom predstavljanju ovog zbornika u Labinu. Naime, urednica zbornika, Marina Miladinov, najavila je skorašnje objavljivanje svoje knjige o Vlačiću kao povjesničaru, a njezin suradnik na uređivanju zbornika, Luka Ilić, također je najavio skorašnji izlazak iz tiska svoje knjige o Vlačićevom poimanju grijeha, obje na hrvatskom jeziku. Preostaje nam još samo da urednici zbornika i njezinom suradniku čestitamo na odlično odrađenom poslu oko uređivanja zbornika, kojega od srca možemo preporučiti kao odličan izvor najnovijih rezultata istraživanja o životu i djelu najpoznatijeg hrvatskog (protestantskog) teologa, Matije Vlačića Ilirika.

Tomislav Vidaković

C. S. Lewis

Velika rastava: Fantastična pripovijest o raj i paklu

Split, VERBUM, 2011.

Clive Staples Lewis (Belfast, 1898. – Oxford, 1963.) u djetinjstvu i mladosti bio je ateist, da bi 1933. godine postao kršćanin. Smatraju ga jednim od najuspješnijih pisaca koji navješćuju kršćanstvo u 20. st. Doktorirao je na Sveučilištu u Oxfordu iz klasične filologije i filozofije. U svojim djelima govori o vjeri i Isusu Kristu. Tako se u Narnijskim kronikama kroz sve knjige povlači lik lava Aslana, koji nije Isus Krist, ali ima neke osobine Kristova karaktera.

Tako i knjiga *Velika rastava, Fantastična pripovijest o raj i paklu* predstavlja djelo koje govori o jednoj alergijskoj priči o putovanju kroz raj i pakao. Lewis na vrlo dinamičan i često komičan način nastoji razgoliti uobičajene ljudske stereotipe doživljavanja raja i pakla. Iako je današnje, moderno vrijeme u 21. st., prepuno eksploatacije pojma pakla, činjenica je kako se o paklu kao stvarnom mjestu malo priča ili razmišlja.

Od „paklenih temperatura“ do „ledenog pakla“ ili „paklene atmosfere“, od „paklenih gužvi“ do „pakla droge“ društvo kao da je steklo imunitet na pakao. Na pakao koje predstavlja potencijalnu propast, jer i uzrečica „put u pakao popločen je dobrim namjerama“ predstavlja aparat za gašenje (smirivanje) savjesti i odmiicanje od razmišljanja o životu.

Upravo Lewis svojim nadahnutim razmišljanjima i opisivanjima vodi čitatelja na putovanje kroz raj i pakao, upoznaje nas s nadnaravnim bićima i anđelima i potiče na razmišljanja o životu, posebno o životu nakon smrti. I sve to se događa